

ZÁPIS

Zápis z obhajoby disertační práce

Studentka: Mgr. Anna Křivánková
Datum narození: 27. 11. 1961
ID studia: 98592098
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky
Název práce: „Obraz ženy v japonské populární kultuře“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: doc. ing. Jan Sýkora, M.A., Ph.D.
Oponenti: doc. PhDr. Libuše Heczková, Ph.D.
Mgr. Martin Tírala, Ph.D.
Datum obhajoby: 27. 9. 2016
Místo obhajoby: UK FF v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, místnost č. 238
Termín: řádný
Předseda komise: doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D.

Přítomní: dle prezenční listiny: prof. PhDr. Olga Lomová, CSc., prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc., doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D. (předseda komise), PhDr. Ondřej Beránek, Ph.D., Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D., doc. PhDr. Libuše Heczková, Ph.D. (oponentka), Mgr. Martin Tírala, Ph.D. (oponent).

14:05 Předseda komise doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D. zahájil obhajobu, pozdravil kandidátku i přítomné hosty, představil sebe a přítomné členy komise a přítomné oponenty.

14:06 Předseda přečetl posudek školitele a vysvětlil, že školitel se omlouvá z důvodu účasti na zahraniční konferenci.

14:07 Student seznámil přítomné s tezemi své disertační práce. Sdělil zejména, že předmětem zkoumání jsou genderové stereotypy vycházející z určité ideologie – dominantních představ a hodnot, které v dané společnosti převažují. Soustředila se na ženy. Vychází z hypotézy zrcadlení – dominantní ideologie a s nimi související stereotypy jsou utvrzovány médii. Různými způsoby – např. trivializace, zatracování. Pracovala také s pracemi japonských sociologů, kteří se tématem zabývají jen poslední desetiletí.

Komiks má v japonské kultuře zcela zásadní postavení – i ekonomický – jde o velký průmysl, propojený s televizí a merchandisingem. Hraje velmi důležitou roli, aby mohl být použit ke zkoumání genderových rolí.

14:15 Následně kandidátka shrnula a vysvětlila strukturu své práce. Vysvětluje metodologii a charakter pramenné základny. Kombinuje analýzu kvalitativní s analýzou kvantitativní. Negativní genderové stereotypy je třeba studovat na pozadí ideálů – moudrá žena a dobrá matka, což je nový ideál, ovlivněný západní kulturou, zejména viktoriánstvím. Ohledně starší doby nejsou prameny úplné. Není známo mnoho o ženách z nižších vrstev.

14:20 Hovoří o starším dějinném období. Původně volnější postavení ženy se proměňovalo směrem k upadání práv žen. Poukazuje na vliv konfuciánství, určitou roli hrál i buddhismus, vnímající ženu obecně negativně. Žena chápána jako mělký nespolehlivý tvor, jenž nemůže dosáhnout osvícení. V neokonfuciánské tradici žena oceňována pro svoji reprodukční schopnost a péči o domácnost. Později v období Meidži došlo k modernizaci, zahrnující i modernizaci postavení ženy, i když částečné.

14:21 Popisuje dále modernizační proces. Zvyšuje se společenská prestiž. Ve 20. století v době japonského militarismu. Žena hraje roli matky vojáků. Tento model se vtělil do poválečného ideálu ženy v domácnosti. Žena nadále viděna jako matka a její některé svobody byly stále omezeny, např. přístup k antikoncepci.

14:25 Vůči ideálu ženy v domácnosti vznikají další ideály – pracující žena, objevující se mimo „tradiční“ zaměstnání. Kritika – žena se vyhýbá tradiční roli. Důležité je v tomto ohledu chápání ženské homosexuality – vliv evropské sexuologie – homosexualita vnímána jako nemoc, lesbická žena jako predátor.

14:30 Analýza komiksů: jak zvolit relevantní korpus. Zvolila nejpopulárnější z hlediska prodaných výtisků a stupně oblíbenosti – délka seriálů. V hlavní nebo vedlejší roli žena. Z analýzy vyplynulo mimo jiné, resp. se potvrdila hypotéza, že japonská pop kultura dává velký prostor tomuto tématu. Genderové stereotypy se v této literatuře bohatě vyskytují. Kromě potvrzení stereotypů dochází v 90. letech k změně chápání stereotypů – původní negativní stereotyp pracující nebo lesbické ženy se posouvá subverzivně k pozitivnímu chápání, tím se ale komiks liší např. od TV seriálů. Jiný kontext – TV je pod institucionální kontrolou.

14:33 Oponentka doc. Heczková shrnula podstatné body svého posudku. Poukázala na podobnosti mezi japonskou kulturou a kulturou evropskou – některé jevy jsou identické – např. žena matka. Posudek je kritický, to je jeho cílem. Má vyvolat diskusi. Metodologická část je relativně chudá. V doktorské práci by metodologická část měla být rozvinutější. Zejména aspekt sémiotický, který je v práci zmíněn. Kandidátka hovoří o nutnosti nalezení univerzální metody – to by však bylo zavádějící. Materiál je vždy nový. Souhlasí s kandidátkou, že komiks je třeba chápat na vizuální i textové rovině. Je komplexní. Kandidátka jde možná až příliš k příběhu. Práce je závažná svým lesbickým tématem. Sémiotická a kvantitativní analýza se v práci trochu míjí, přestože kandidátka se věnuje i subverzivitě a humoru, jenž vychází i z vizuální složky komiksu. Mnohé ze závažných věcí jsou v poznámkách pod čarou – mohly být v hlavním textu. Má určitý strach z převahy kvantitativní analýzy, bylo bývalo dobré posílit sémiotickou. Práci doporučuje k obhajobě.

14:39 Dr. Tirala se rozhoduje vybrat z posudku jen to, co ještě nezaznělo. Byl zvědavý na to, jak práce dopadne. Byl vedoucím práce magisterské, jež se věnovala žánru manga. Byl rád, že práce se povedla, konstatuje obrovský pokrok během osmi let, kdy kandidátku nevedl. Práce je výborně strukturovaná, postupuje problémově a v rámci kapitol pak i chronologicky, je přístupná i pro ne-japanologa. Důležitá je část o období po druhé světové válce. Starší období je zpracováno, i když nikoli v češtině. Poválečné období je nové. Výborně zpracována je část o homosexualitě žen. Po přečtení celé práce text působí jako koherentní celek. Metodologie: Použila metodu, jež se ke zkoumání komiksu hodí. Sémantická analýza se používá při zkoumání nových médií, například reklamy. Manga je tomu blízko. Oproti druhé oponentce téma již lépe znal, a proto mu nevadilo, že část argumentů je pod čarou. Líbí se mu, že u mangy zkoumala textovou a obrazovou část rovnoměrně. Nedokáže posoudit, zda kvalitativní nebo kvantitativní analýza je důležitější. Z každé zde použité analýzy vychází myšlenka. Aby byl kritický, poznámka k jazyku: v analýzách se text někdy rozklídí a je volnější, blíží se zkoumané manze. Stalo se to občas, ne všude. Odbornou literaturu kandidátka zná a používá, včetně nejnovějších japonských prací, v nichž je problém se zorientovat. Doporučuje práci publikovat. Práci doporučuje k obhajobě.

14:46 Kandidátka děkuje oponentům za posudky. Souhlasí s doc. Heczkovou, že existuje obrovské množství postupů ne jen ty, které použila. Např. studium struktury rámečků, tvar bublin, tvar

písmen. Některé věci formulovala dříve, ale do disertace nezařadila. Zaměřila se na příběh a některé strukturální záležitosti. Ty nejde vyčíst z vizuality.

14:48 doc. Heczková: žánr sám vyžaduje určitý typ analýzy, nelze text a vizualitu oddělovat.

14:49 Kandidátka dává příklady – Ecco – podobných postupů s jejím. Postava Goldie jako sexuální predátorky vůči slabším ženám. Muž ji ale současně vnímá jako sexuálně přitažlivou a kandidátka ukazuje na pasáže práce, v nichž s vizualizací dominance pracuje. Některé věci musela omezit kvůli zadané koncepci práce. Kvantitativní analýzu použila v kapitole o typu office-lady, jednalo se o strip – ve stripu o 4 rámečcích je kvantitativní analýza vhodná, dobře se počítají. Přijímá kritiku koncepce poznámek pod čarou...

14:50 Doc. Heczková dává příklady z ilustrační přílohy, kde se vizualita jeví komická, pracuje se stereotypy. Zde by bylo třeba více se věnovat vizuální stránce. Vizuální a textová mohou zde jít proti sobě. Myslí, že syntéza by měla být silnější. Výtky chápe jako konstruktivní, kdyby autorka chtěla na práci dále pokračovat. Téma je fascinující a bylo by možné je dotáhnout.

14:56 Prof. Lomová: Pamatuje si doktorskou zkoušku, nechápala tehdy, zda se kandidátka bude věnovat strukturální nebo sociologické analýze. Ne zcela se podařilo propojit všechny roviny, ale to ani nelze od disertace očekávat. Nejde o to, dostat do práce více věcí, ale nahlédnout je z potřebných úhlů.

14:59 Předseda otevřel diskusi

15:00 Prof. Lomová: Subverzita je důležitý potenciální aspekt vizuálního umění, klade otázku, jak je toto téma přítomno v práci.

15:00 Vždy každá třetí analýza, zabývající se nejmodernější dobou, se nejvíce zabývá subverzí. Kandidátka vysvětluje podrobně, jak je subverzivní funce mangy v práci zohledněn. Udává řadu příkladů. Následuje doplňující dotaz prof. Lomové, kandidátka věcně odpovídá.

15:05 Dotaz doc. Heczkové: Dichotomie vizuální – kimono vs. moderní evropský oděv – co znamená? – Opozice moderního a tradičního. Komiks dává z větší části zapravdu modernitě, i když je uctívá k tradici, ale je spíše negativní.

15:05 Prof. Kropáček: Vizuální stránka mangy – zaujalo jej, že teprve teď se hovoří o antropologickém fenotypu – v příloze jsou obrázky, ukazující „dominy“, jež mají evropské rysy včetně dlouhého nosu. Jsou příběhy situovány v západním světě?

15:06 Odpověď: Vizuální tradice Japonska již od 2. pol. 9. století byla ovlivněna západní kulturou. Jedná se částečně o věc celoplošnou, nikoli jen omezenou na mangu. Dává příklady z dalších vizuálních žánrů, jež byly ovlivněny Evropou. Děj komiksů se může skutečně odehrát v USA a hrdinka je Italka nebo ve francouzském internátě. Homosexualita byla často umisťována mimo Japonsko, aby byla méně provokativní.

15:09 Prof. Kropáček dává paralely z arabského a afrického světa.

15:10 Dr. Beránek: Práce je psána velmi dobře po formální stránce. Málo jazykových chyb. Komiks v japonské kultuře je veledůležitý, jak by si stály závěry výzkumu, kdyby byly aplikovány na jiný typ materiálu. Například literatura.

15:11 Odpověď: Japonský komiks je tak zásadní, že na něm zrcadlení společnosti lze studovat velmi dobře.

Podotázka dr. Beránek: Queer manga autoři – jaká je identita autorů?

15:12 Odpověď: Vycházela z mainstreamové mangy. Tam není identita autorů zásadní. Avšak např. v manze o mužské homosexualitě určené pro homosexuály jsou typicky autoři sami homosexuálové.

15:14 Doc. Sládek: Jakou roli zde hraje způsob recepce a šíření mainstreamové mangy v porovnání se subžánry okrajovými a speciální? Vydavatelská praxe, dostupnost, paratextovost?

Odpověď: Jde skutečně o velmi důležité aspekty. Mainstreamová manga je v rukou tří vydavatelů, stejný specifický formát. Formát ovlivňuje děj. Jde o seriál. Jsou tak levné, že každý si je může koupit. Queer manga je dražší a obtížněji dostupná. Recepce – délka koreluje s popularitou. Vydavatelé komunikují o vývoji děje s publikem. Čtenáři hodnotí. Pokud padá hodnocení, seriál typicky brzy skončí.

15:17 Doc. Lowensteinová, přítomná jako host, chce položit dotaz. Předseda ji upozornil, že to pravidla obhajoby nedovolují a prosí ji, aby dotaz kandidátce položila po obhajobě soukromě.

Prof. Lomová: Koncept riosai kembo vykazuje podobnost s Čínou, japonsko-čínská interakce. V Číně moudrá žena a laskavá matka. Zde je to jinak.

15:19 Odpověď: Kandidátka fenomén zná, je podobný v Číně a viděla jej i v Koreji, i když se zpřeházenými znaky. Přiznává, že srovnání úplně v práci nedotáhla...

15:20 reakce prof. Lomové. Moudrá žena je moudrá jako v čínské konfuciánské tradici, je rádkyní a oporou muži. Láskyplná matka. Reakce kandidátky, která věc dovysvětluje.

15:24 Předseda komise ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce za přítomnosti obou oponentů.

15:38 Předseda komise seznámil studenta a přítomné s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky, počet členů komise 11 – přítomno členů komise 5 – kladných hlasů 5, záporných hlasů 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována prospěla.

Předseda komise konstatoval jménem komise, že disertační práce je nevyhovující v 15:39 a seznámil kandidátku se základními body doporučení komise pro její budoucí práci s textem.

Zapisovatel: doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D.

Jméno a podpis předsedy komise:
doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D.

Jméno a podpis dalšího člena komise: